

ДЖОРДЖ АНТОНІУС І ЙОГО КНИГА «АРАБСЬКЕ ПРОБУДЖЕННЯ: ІСТОРІЯ АРАБСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ»

Горбачик Оксана

*кандидатка історичних наук, доцентка кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна*

Джордж Хабіб Антоніус (1891-1942) народився в сім'ї ліванських християн, які оселилися в Олександрії (Єгипет). Навчався в коледжі Вікторія, англійській школі в Олександрії, а потім у Королівському коледжі в Кембриджі (Велика Британія), де отримав першокласний диплом інженера-механіка. Під час Першої світової війни працював у цензурному відділі Єгипетського експедиційного корпусу. [4]. У 1921 році його було призначено помічником директора Департаменту освіти в складі мандатного уряду Палестини [3]. Перебуваючи на посаді Антоніус намагався реформувати структури департаменту та методи його діяльності. З цією метою ним було подано декілька звітів і рекомендацій, однак вони не були схвалені британським верховним комісаром. У 1925-1927 роках він співпрацював з сером Гілбертом Клейтоном, цивільним секретарем уряду Палестини, у переговорах щодо визначення кордонів Саудівської Аравії, Ємену, Іраку та Йорданії. У 1927 році Дж. Антоніус був переведений з Департаменту освіти до Секретаріату уряду Палестини. Того ж року він був нагороджений відзнакою почесного Командора Британської імперії. У 1930 році Антоніус звільнився з мандатного уряду і розпочав свою наукову діяльність в Інституті поточних міжнародних справ у Нью-Йорку (США). [1]. Метою цієї організації було поширення розуміння того, що відбувається у зовнішньому світі, шляхом розповсюдження серед передплатників конфіденційних інформаційних бюлетенів. Інститут був заснований Чарльзом Крейнном, чиказьким бізнесменом, який сам відіграв певну роль на Близькому Сході як член Комісії Кінг-Крейна, відправленої до регіону президентом Вільсоном у 1919 році. У 1931 році Дж. Антоніус став неофіційним радником з місцевих справ британського Верховного комісара в Палестині і почав працювати над історією витоків арабського націоналізму. [1]. Антоніус став критиком Заходу через призму таких питань, як угода Сайкса-Піко (таємна угода 1916 року, за якою Велика Британія і Франція розділили територію Османської імперії так, як вони вважали за потрібне), яку він вважав «зрадою арабської нації в момент її пробудження» [6]. Невдовзі, у 1932 році він вирушив у подорож Близьким Сходом у рамках стипендії, яку він заслужив від Інституту і завдяки якій

він отримав можливість зайнятися науковою роботою спрямованою на вивчення тогочасного стану «арабської справи» [6]. У результаті в 1938 році Дж. Антоніус опублікував свою єдину книгу «Арабське пробудження: історія арабського націоналістичного руху» і присвятив її вищезгаданому Ч. Крейну [4].

У передмові до роботи автор зазначає про те, що його «книга має на меті дати не остаточну і навіть не детальну історію арабського руху, а розповідь у загальних рисах про його зародження, розвиток і основні проблеми, з якими йому довелося зіткнутися, у формі безперервної розповіді, що перемежується аналізом, необхідним для прояснення проблем» [2, р. IX]. На думку Антоніуса важливо було зруйнувати загальноприйняте міркування про зобов'язання, які Британія взяла на себе перед арабами у Першій світовій війні. Він вважав, що Британія у наступні два десятиліття стверджувала про те, що Палестина не підпадала під обіцянки арабської незалежності, які вона давала під час війни. Однак, дослідником були оприлюднені документи, зокрема британське листування з лідерами Арабського повстання, які він представив як доказ того, що Палестина насправді була обіцяна арабам. Звідси Антоніус робив висновок про те, що британська політика сприяння створенню «єврейського національного осередку» була зрадою арабської справи. [3].

У тодішньому науковому середовищі роботу хвалили і критикували, що є наслідком очевидної упередженості Антоніуса до арабської справи. Проте, вона залишається свідченням живої історії арабських християн і впливу, який вони мали на піднесення арабського націоналізму. Також у своїй праці Дж. Антоніус приділяє багато уваги християнському внеску в «арабське пробудження» та літературному відродженню арабської мови, яке було спричинене арабськими християнами, що, безсумнівно, стало результатом його власної християнської спадщини. [6].

Досить показовою була рецензія на «Арабське пробудження» тогочасного британського дослідника Гаррі Пірі-Гордона опублікована 26 листопада 1938 року. У рецензії відзначено, що «Пан Антоніус, якому пощастило читати і писати арабською, французькою та англійською мовами з однаковою легкістю, а також користуватися довірою тих, хто все ще зберігає важливі арабські документи або пам'ятає епізоди останніх фаз руху, присвятив кілька років збору інформації, на якій ґрунтується ця історія. Крім того, він стверджує, представляючи ту частину своєї розповіді, яка найбільше стосується відносин між арабами і англійцями від початку Великої війни і спалаху Арабського повстання в червні 1916 року, що через лінгвістичні труднощі і недосвідченість арабських письменників у викладенні своїх поглядів у спосіб, розрахований на західних читачів, а також через більшу майстерність єврейських письменників і їхніх друзів, ці читачі, як правило, бачили арабську справу через єврейські окуляри» [5].

Врешті, як вважається багатьма дослідниками, саме «Арабське пробудження» забезпечило значною мірою моральну основу для відмови Великобританії від політики підтримки «єврейського національного осередку» в Палестині в 1939 році [3].

Таким чином, книгу Джорджа Антоніуса «Арабське пробудження: історія арабського націоналістичного руху» можна вважати важливим внеском у вивчення становлення арабського націоналізму. Антоніус був одним із перших арабських інтелектуалів, хто детально дослідив та виклав історію арабського національного руху, починаючи з кінця XIX століття до Першої світової війни. Основна теза книги Антоніуса полягає в тому, що арабський націоналізм виник як реакція на турецьке домінування в Османській імперії та на зростаючу свідомість арабів про власну культурну ідентичність і політичні права. Антоніус стверджує, що західні держави, зокрема Великобританія і Франція, не виправдали очікувань арабських народів, зрадивши їхні прагнення до незалежності. Книга має велике значення в історіографії арабського світу, оскільки закладає основи для подальшого аналізу арабського націоналізму і політичних процесів у регіоні, а також є вагомим історичним джерелом, що сприяє глибшому розумінню процесів, які призвели до становлення сучасного арабського світу та націоналістичних рухів у ньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abdul Hadi, Mahdi. (2006). George Antonius. A Biographic Dictionary. 2nd ed., revised and updated. Jerusalem: Passia Publication, 2006. URL: <https://www.palquest.org/en/biography/6571/george-antonius>
2. Antonius, George. (1939). The Arab Awakening: The Story of the Arab National Movement. Toronto Copyright, 1939, by J. B. Lippincott Company. 476 p. URL: [https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/5775741/mod_resource/content/1/George%20Antonius%20-%20The%20Arab%20Awakening_%20The%20Story%20of%20the%20Arab%20National%20Movement%20\(2015%2C%20Allegr%20Editions\).pdf](https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/5775741/mod_resource/content/1/George%20Antonius%20-%20The%20Arab%20Awakening_%20The%20Story%20of%20the%20Arab%20National%20Movement%20(2015%2C%20Allegr%20Editions).pdf)
3. Betrayal of Palestine The Story of George Antonius by Susan Silsby Boyle. Reviewed by Martin Kramer. (2002). URL: <https://www.meforum.org/1451/betrayal-of-palestine>
4. Derek Hopwood. The Arab Awakening Forty Years After. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-20657-5_2
5. Harry Pirie-Gordon. Book Review: The Arab Awakening by George Antonius. The review by Harry Pirie-Gordon being published on November 26, 1938. URL: <https://balfourproject.org/persecution-to-relieve-persecution/>
6. Mark Chamoun. The Christian Arab: Their Contributions and Sacrifice. URL: <https://saeculumjournal.com/index.php/saeculum/article/download/39580/30162>